

Narodna sloga — brez naroda

V snegu in mrazu, kakor ga že leta ne pomnimo; z junaštvom in požrtvovalnostjo, ki moreta rasti samo iz najgloblje vere vase in iz najvišje, najnesobičnejše ljubezni do domovine, do naroda in do njegove bodočnosti, se slovenski domobranci že mesec dni bore z vso zbrano in izbrano vojaško silo Osvobodilne Fronte na dolgem predelu Čateža ob meji preko Občin in Zužemberka do Hinj in do kočevskih gozdov. Rdeče tolpe se zavedajo, da jim domobranci s tem, ko so jim zgradili zvezo s Štajersko, njihovim poglavitnim človeškim in prehranjevalnim oskrbovališčem, režejo korenine obstanka in pišejo končno sodbo.

Obleganje Občin, boji v Suhi Krajini, požig Hinj, številno padlih in zajetih tolovajev, vse to daje vsaj približno slutiti silovitost tega odločilnega spopada; vsaj od daleč oceniti brezprimerno junaštvo domobranci, tistega slovenskega vojaka, ki si ne utegne gledati na roke, če so čiste, ker vidi pred seboj samo goreči dom; ki ve, da mu glave in domačije ne bo rešilo nobeno širokoustno, v bistvu pa bojazljivo, računarsko in sebično »ilegaljenje« po Ljubljani ali po drugih važnih gnezdih, kjer različne operativne »prave vojske« čakajo na podarjeno bodočnost in na plačilo za zaslugo, da niso za rešitev naroda v usodnih urah — nič naredile.

Slovenski domobranci se danes — kakor že ves čas — borijo z ognjem. Zmagujejo, ker vedo, da niso sami, marveč je z njimi slovensko ljudstvo s svojimi bolečinami, svojo ljubeznijo, s svojimi upi in svojimi pričakovanji. Vedo, da so oni in trpeče ljudstvo en sam složen tabor, ki se skupno bojuje za tisto, kar je v preteklosti imel svojega, svetega, velikega in lepega, ter za tisto, česar si v krvavi sedanosti želi za bodoče.

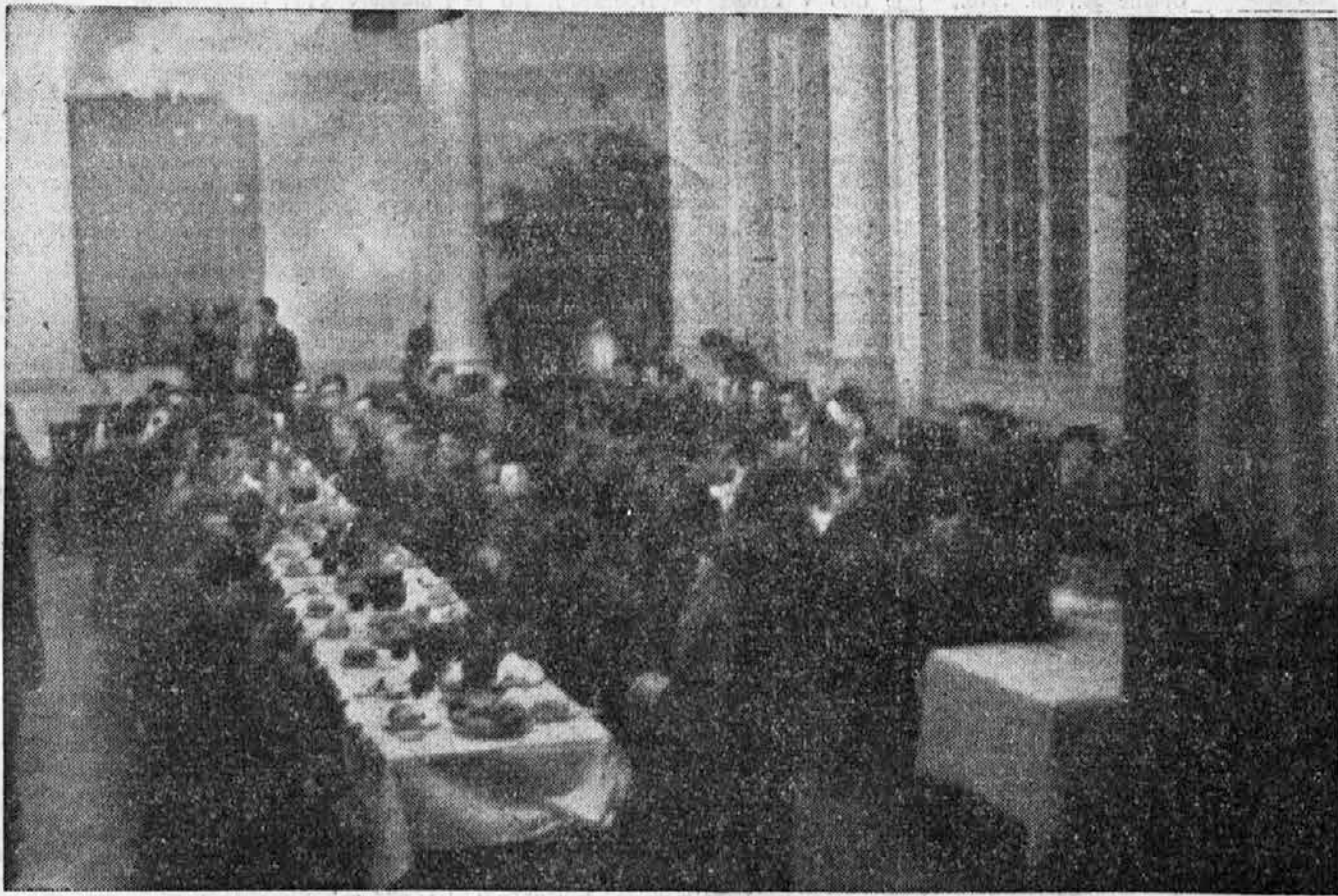
Kri in ogenj, trpljenje, bolečine in stiska, glad in groza, tisoči in tisoči poklanih, segnanih in izgubljenih bratov — vsi ti strahotni blagoslovi »osvobodjenec in revolucije, so iz vsega, kar je pri nas ostalo poštenega in slovenskega, ustvarili en sam tabor, našo vojskujočo se cerkev, občestvo, ki ga družijo taka narodna sloga, kakor je v svoji zgodovini še nismo doživeli. Iginile so stare, enodnevnice in pogosto nemišelnice miselnice ter politične razlike. Odpadlo je vse tisto, kar nas je ločilo največkrat po volji ljudi, ki so od tega imeli koristi. Danes se pri nikomer več ne sprašujemo po čem drugem kakor po tem, ali je komunist, ali je Slovenec, ker vemo, da danes vero, narodnost, družino, svobodo vesti in misli ograjza in zatira samo komunizem.

Ta naša narodna sloga je trdna in zmagovita, ker jo veže prelita in živa kri, ker sta jo rodila trpljenje in boj za temeljne, neogibno potrebne vrednote in pogoje našega narodnega in človeškega življenja. Trdna in zmagovita je tudi zaradi tega, ker smo med revolucijo spoznali, da bi se bili maršikateri bridkosti lahko izognili in bi nam bilo s prenekanjem izgubo in sfrlelo to priznanost, če bi bili spregledali že takrat, ko so bili časi še lepi. A tedaj so se nam vsiljevali za rešilce — ter po navadi za razdvajalce — prav tisti preroki, ki so nas ob prvih znamenjih rdečega viharja izdali, ali zapustili, ali se potajili in poskrili, namesto da bi nam bili kazali pot v urah, ko smo bili najbolj sami in tega najbolj potrebni. Narod si je tiste čase moral pomagati sam. Dosti ga je veljalo, preden se je znašel, zakaj desetletja so ga učili, naj nikar sam nič ne misli, saj so za to prvaki, ki mu bodo vse o pravem času povedali.

Toda vse žrtve so prinesle tudi neko korist; uvideli smo, da bi bilo ljudstvo samo prišlo do sloge že davno prej in bi tako bilo strašnih bridkosti obvarovano, pa mu prav ti ljudje niso pustili. Zaradi tega so oni soodgovorni za revolucijo in za vse, kar je gorja Slovincem prinesla.

Edini, ki danes s to narodno slogo niso zadovoljni, so prav ti ljudje. Zadovoljni niso, ker je nastala brez njih in proti njim. Ta naša sloga pomeni namreč konec političnega in drugačnega obstanka za vse, ki so se mogli uveljaviti samo na račun napotne razcepjenosti in na račun napotne škode. Zaradi tega je ne marajo priznati, kaj šele da bi se hoteli vključiti vanjo, kajti to bi zahtevalo, da se vendar enkrat podre zahtevam narodnih koristi, da postavijo idejo nad korito in skupnost nad lastni žep.

Leto dni potem, ko je iz boja in trpljenja začel rasti enoten protikomunistični, to je edini pravi slovenski tabor; leto dni potem, odkar so domobranci s krvavimi žrtvami pregnali rdečo nevarnost izpred vrat Ljubljane; v trenutku, ko se bliža ta slozna in edina slovenska bojna skupnost končni zmagi nad boljševizmom, da bo potem mogla prav tako složno obnavljati razdejano domovino — prav ta čas so se na lepem oglasili najnovejši odreševalci in razglasili, da je zdaj treba ustvariti »narodno slogo«.

Auch mit dem Herzen heilen wir die Wunden unserer tapferen Kämpfer! (Verwundete Landeswehrmänner bei der schönen Feier, zu der sie von der Gemahlin des Präsidenten Frau Olga Rupnik eingeladen wurden.)

Tudi s srcem celimo rane naših junaških borec! (Pogled na prireditve za ranjene domobranci, kamor jih je povabila prezidentova soproga gospa Olga Rupnikova.)

NADALJEVANJE SOVJETSKE OFENZIVE NA VZHODU

Z ogromnimi sredstvi so Sovjeti sprožili veliko zimsko ofenzivo na vzhodu in z njo razgibali vse bojišče od Karpatov do Memela. Vsaj 165 strelskih divizij s podporo najmanj 25 oklepniških zborov in močnega letalstva je naskočilo nemške obrambne črte.

Razumljivo je, da na ravnem ozemlju narejene obrambne postojanke niso mogle zadržati tolikšnega pritiska in so boljševiski s prvimi sunki dosegli globlje vdore ter preplavili večino poljskega ozemlja. Nemško vojno vodstvo, ki je mesec in mesec opazovalo in spremljalo kopičenje boljševiških sil na treh predmostjih ob velikem kolenu Visle, je pravilno osredotočilo skope obrambne možnosti ravnega ozemlja in je zato izdelalo obrambno mrežo v globino.

Ko so boljševiki zasekali svoje prve klinke proti zahodu, so globinske obrambne postojanke takoj nastopile, medtem ko so se ostale sile postopoma odmakale in z boji onemogočale ali vsaj zavirale sovjetsko pehoto, ki je hotela držati korak z naglo drvečimi oklepniškimi konicami.

Ves sovjetski napadalni načrt je bil zamišljen kot enoten bojni nastop s tremi kraki, katerih izhodišča so

bila vsa tri predmostja ob Visli. Sunk iz Baranova proti severozahodu je pred ovirami običal, prav tako je moral svojo prvotno severozahodno smer opustiti tudi klin z izhodiščem v Pulavju in jo obrati proti Radomu. Tretji klin je z juga obšel obrambo na Lisi gori in je zašel naravnost proti Čenstohovi.

Boj se je vsak dan stopnjeval, ker sta obe stranki metali v boj nove rezerve. Bojna žarišča so se takoj premestila iz bližine Visle globoko v notranjost. Razvila se je značilna premikalna bitka, v kateri igrajo oklepniške sile poglavito vlogo.

Boljševiki naval je bil brezobziren in silovit, kar se razvidi posebno iz števil o zbitih boljševiških oklepniških. Ko so napadalcem uspeli izpadati iz predmostij, se je začelo drugo obdobje velike bitke, v kateri mislijo boljševiki izbiti sodu dno, kajti na ravnem in prostranem bojišču šele lahko pride do izraza njihova premoč v ljudih in vojnem blagu.

Ker je nemško vojno vodstvo zapletlo v zamudne boje boljševiško pehoto, so Sovjeti hoteli pospešiti zagon gibljive vojne z novimi divizijami. Na vsak način hočejo preprečiti, da bi se bojišče po prvih razgibanih dneh usta-

bilo in s tem branilcem omogočil jasnejši pregled položaja in nakopičenja rezerv na najbolj ogroženih mestih. Vse področje

Od Karpatov do Memela

je treba smatrati za enotno bojišče, čeprav sta razvidna dva ločena cilja: izločitev in zavzetje Vzhodne Prusije ter osvojitve Šlezije, ki ima veliko vrednost zaradi močno razvite industrije.

Nemško vojno vodstvo je moralo svoje ravnanje spraviti v sklad z danimi pogoji in se omejiti na to, da prestreže udarec na pravo nemško ozemlje in da zaplete sovražnika, v odločilni spopad vzhodno od tod. Zato se v giblivi bitki ni moči krčevito oklepati določenega prostora, temveč je treba osredotočiti vse sile na najvažnejše točke, kajti v nasprotnem primeru bi se razbijalo jedro in s tem slabilo upanje na ugoden izid bitke.

Te ugotovitve veljajo posebno za južni del vzhodnega bojišča, dočim se ob robovih Vzhodne Prusije bijejo hudi dvoboji brez večjih ozemeljskih sprememb. Tam so branitelji dosegli več odličnih obrambnih uspehov, če-

Dalje na 2. strani.

Sporočilo našim bralcem

Zaradi štednje s papirjem ter zaradi tehničnih težkoč bo naš list z a č a s a n o izhajal samo na štirih straneh. — Uredništvo si bo prizadevalo, da bo ta čas tudi pri zmanjšanem obsegu nudilo bralcem čim več in čim bolj zanimivega berila.

Uredništvo »Slovenskega doma«.

Naš 15. januar

Domobranksko poveljstvo v Novem mestu je po sporazumu z nemškimi oblastmi dalo za 15. januar razglas o amnestiji za vse prisilne mobilizirance in zapeljance iz tolovajskih vrst, ki se bodo v bodoče prijavili domobranskim edincem. Pribežniki in jetniki ne bodo več poslani v Nemčijo, temveč bodo ostali na slovenskih tleh in tukaj dobili zaposlitev.

Z razliko od Titovih amnestij so v duhu tega razglasa takoj izpustili iz novomeških zaporov vse ujetnike in pribežnike, za katere amnestija velja. Vsi so dobili delo. Kdor si ne bi mogel najti svojega stanovanja, bo lahko še naprej prebival v sodnji.

To je bil odgovor »okupatorjevih hlapcev« na 15. januar. Povsem drugačen kakor tolovajska sleparija z amnestijo septembra 1943, 15. septembra 1944 in 15. januarja 1945, zaradi katerih je prenekateri Slovenec izgubil glavo, ker jim je verjel.

Svojcem tistih, ki so v gozdu

Hkratu z razglasom o amnestiji je bil objavljen v Novem mestu naslednji oklice:

»Svojei partizanov!
Sami imate priliko opazovati, kako moč in neomajnost domobranstva vsak dan bolj raste. To sta najlepše dokazala 15. september in januar, to nam potrjujejo naše vsakdanje zmage.

Iz vsega tega lahko vidite, da je partizanstvo na robu propada, z njim pa tudi vaši svoji in sorodniki, ki so izgubljeni, če bodo še vedno vztrajali v partizanih.

Morda ste tudi vi krivi, da so zapustili dom ter po vašem priporočanju odšli v gozd. Zato je prva vaša dolžnost, da jim razložite in orišete položaj, kakršen je, saj imate vsak dan priliko, da zveste o resničnih dogodkih v svetu in doma. Vaše svoje in sorodniške pa komunistični voditelji le varajo in jim strežejo samo z lažmi v namenu, da bi jih še dalje držali v gozdu.

Govorijo jim, da so Angleži in Amerikanci njihovi zavrniki, da jim vsak dan pošiljajo velike količine orožja in drugih potrebščin, v resnici pa je za zahojni zavrniki odločno bore proti vsem partizanskim tolpam v Belgiji, Italiji, Grčiji in drugod. Lažejo jim, da je borba OF usmerjena v rešitev slovenskega naroda, resnica pa je le ta, da se bore za komunistično Slovenijo in Jugoslavijo, kar ste lahko sami razbrali z letaka, ki je bil pred kratkim raztresen v Novem mestu.

»Poudarjamo, vaša dolžnost in ljubezen do svojcev in sorodnikov vam narekujejo, da jim spregovorite odkrito besedo, da jih pozovete domov ter s tem rešite gotove smrti.

Kakor veste, smo v soglasju z nemškimi oblastmi razglasili amnestijo za vse partizanske pribežnike, ki se bodo prijavili našim ali nemškim postojankam. Te dni boste mogli videti srečne obraze izpuščenih amnestirancev. Kaj ne bi bili tudi vi veseli, ko bi med temi srečnimi obrazi videli tudi svoje drage, zadovoljne in vesele, da so bili končno rešeni neprestanega trpljenja in beganja po gozdovih.«

Opomin iz Beograda

V Beogradu sta pred vojsko živela dva poslovna prijatelja in družabnika, lastnika velike založbe, ki je izdajala med drugim tudi vodni srbski dnevnik »Politikoc«. Prvega, Vladimirja Ribnikarja, so pod nemško zasedbo zaprli kot politično sumljivega, drugi, Jovan Tanovič, se je s svojimi prijatelji zavzel zanj, dal poročilo in dosegel, da je bil Ribnikar izpuščen.

Naslednji dan je Ribnikar z ženo šel v hribe. Pustil je v Beogradu pet otrok. Ko je Tito kmalu za tem sestavil svojo »vlado«, se je kot predsednik te vlade prikazal — Ribnikar.

Razočarani Tanovič je skrbel za Ribnikarjeve otroke in je ob odhodu Nemcev ostal v Beogradu. Kaj bi se njemu neki moglo zgoditi, saj je rešil Ribnikarja za Tito in skrbel za njegove otroke. Ali mu ne bosta Ribnikar in Tito celo hvaležna?

Pri prvi skupini anglofilov — zakaj ti so najprej prišli na vrsto — ki sta jo dala Tito in Ribnikar v Beogradu ustreliti, je bil prvi — Tanovič.

Zapisali smo to zgodbo v opomin tistim našim »politikoc«, ki se tudi delajo anglofile, ki tudi rešujejo in zagovarjajo rdeče glave in ki jim je ob Titovem prihodu v Beograd od radosti zadržalo srce, kakor so sami razglasili...

»narodno skupnost«, »narodno enotnost«, »narodni blok«, da se slovensko ljudstvo reši in tako dalje.

Ob tem razglasu je treba najprej pribiti, da bi bil Slovenec rdeči ali kak drug vrag že kdaj vzela, če bi bili rešitve čakali od teh ljudi. Kajti takrat, ko nam je šlo za kožo, so jo eni pobrali za meje, drugi so iskali zvez z Osvobodilno fronto, tretji so obsojali »belo gardo«, četrti... Pa kaj bi naštevali. Takrat jih ni bilo nikjer, zakaj takrat je bilo narod reševati nevarno.

In če jih ni bilo nikjer tedaj, jih tudi ne potrebujemo in nečemo niti zdaj, ko je pri nas po zaslugi domobranskega boja spet toliko varno, da lahko bojazljivci in previdneži dvigajo glave in kažejo tek.

Kdo so ti najnovejši in — kakor trdijo sami — edino pravi rešeniki slovenstva zdaj, ko je v glavnem že rešen?

Najprej so med njimi tisti, ki so s svojjo predvojno politiko, s svojim materializmom in oportunitizmom, s svojim koritarstvom in načelnim kupčijstvom pomagali ustvarjati pri nas razmere, v katerih se je komunizem mogel razmahniti in zajeti toliko ljudi: tisti, ki so s svojo brezdnejnostjo in nenačelnostjo ubijali v mladini idealizem in jo gnali v miselno ter življenjsko anarhijo. Potem vidimo med njimi ljudi, ki so vedno, tudi med revolucijo, sedeli na dveh ali treh stolih ter si držali odprta vrata na vse strani. So tam možaki, ki jih nismo videli še nikdar in nikjer v boju, in taki, ki so mislili, da narod najuspešneje rešujejo s tem, da molčijo. Dalje najdemo v tej družini ljudi, ki se narodu v njegovem boju za življenje niso marali pridružiti iz strahu, pa so

se skrivali za marnjo, da hočejo imeti čiste roke, češ da bo narod takih ljudi nekdanj še potreboval. So med njimi ljudje, ki so vedno obsojali žrtve, nikoli pa morilca: ljudje, ki so še pred nedavnim govorili, da je narod za to tu, da krvavi; ljudje, ki so bili pripravljivi vedno zvezati se z OF, kadar je »položaj« tako kazal, hkratu pa so trdili, da so edino oni idejno premočrtni; so ljudje, ki so vsa ta leta poslušali vse glasove sveta, samo glasu svojega trpečega ljudstva ne; so zločinci, ki so se septembra dogovarjali s komunisti za skupen oborožen nastop, da bi tako poklinali na izkrcvelo domovino še poslednjo nesrečo: so ljudje, ki so v svojih podtalnih papirjih pozdravljali boljševike kot osvobodilce Srbije in Beograda, dasi so edino sebi lastili »čisto« jugoslovanstvo.

Skratka, narodno slogo nam zdaj, ko je že dosežena, oznanjajo ljudje, ki imajo z narodom skupno samo to, da bi radi še naprej živeli na njegovem vratu, in bi si radi pred novim gospodarjem, o katerem domnevajo, da bo prišel, pridobili legitimacijo za obnavljanje stare politične gnilobe, ki nas je pripeljala v sedanjo krvavo zmedo in grozo. Komur je res za narod in narodno slogo, naj gre na okope, ne v kavarno, pa mu homo verjel!

Šest in dvajset političnih skupinic — nekako toliko, kolikor imamo še raznih užaljenih in pozabljenih pravkov — se baje bori za enake pravice in enako besedo v novem taboru narodne sloge; vsaka bi rada imela vsaj enega ministra! Vsi so tam, manjka samo ena skupina: slovenski narod!

Kajti v tej najnovejši »narodni skupnosti« ni nobene skupine, ki se danes za narod in njegovo bodočnost

bori bodisi s puško, bodisi z besedo, bodisi z žrtvijo. Tam, kjer sede prikriti odposlanci komunistov, ni svojcev tistih, ki so jih komunisti pobili; ni tistih, ki bi se prej vdrli v zemljo, kakor sedli s tolovajem kot enakovravnim pogodbenikom za isto mizo. Vsi ti, ki edini predstavljajo narodno skupnost in narodno slogo, danes ne utegnejo sedeti za kavarniško politično mizo, ker prezbajo in krvave na postojankah ogrožene domovine; ker tvevajo glavo in obstanes z delom za ozdravljenje in za bodočnost; ker vidijo pred seboj domovino in ne korita, ne utegnemo računati in si deliti bodočih mest.

V tej novi, umetni, iz osebnih in skupinskih koristi porajani skupnosti je vse, samo naroda ni. Ti ljudje nam oznanjajo narodno slogo — brez naroda! So torej slepi, zakaj ne vidijo niti, da je njihov lastni narod ubral pot, ki se nikdar več ne more strniti z njihovo, niti ne znajo pri vsem nepretrganem gledanju po svetu več razsoditi, kam gre razvoj celo v njihovi najbližji sosesčini. Toda kdor vidi samo sebe, ne more videti ničesar drugega in njegova usoda je jasna. Narod ga je izpljunil in njegova igra, naj se je še tako krčevito oklepa, je zgubljena.

Kajti kakor nalašč za te ljudi je bilo pred kratkim nekeje zapisano: »Čas odločitve pripada odločnim. Polovničarji, pričakovalci, odlašalci, simpatizerji, različni — fili so vojno in mir že zdaj izgubili. Hoteli so biti jeziček na tehnični sveti, pa so po nepredvidnosti zašli kot zrno med mlinske kamne.«

In to je edina — zaslužena — usoda ljudi, ki oznanjajo narodno slogo brez naroda in celo proti narodu!

TEDEN V SVETU

Nasprotstva med bivšim jugoslovanskim kraljem Petrom in Subašičevo vlado so končno izzorela v prelom. Kralj ni hotel odobriti sporazuma med Titom in Subašičem o rdečem regentnem svetu in je po ustavi odstavil Subašičevo vlado. Nalogo za sestavo nove vlade je dal Milanu Grolu, predsedniku nekdanje srbske demokratske stranke. Angleški tisk poudarja, da spada Grol med vodilne politike, ki tvorijo jedro protititovskega usmerjenih Jugoslovancev v tujini. Čeprav je Churchill še pred tednom dni zagotavljal, da se z namenom odprte poti za ugodno rešitev spora med kraljem in Titom, je vendar kralj vztrajal pri ustavi in odklanjal sporazum s Titom. Po kraljevem predlogu naj bi se vlada preselila v London, kar bi vendarle izrazilo Titovi ljudje, nakar bi kralj tež svoji vladi prepustil del svoje oblasti. Ta predlog pa je Tito odklonil, ker bi s tem izgubil vse možnosti za urejanje razmer na jugoslovanskem ozemlju po svoji volji. Kriza glede Jugoslavije se je s tem zaostrila in razjasnila. Zaostrila zato, ker bo Tito po sovjetskem nalogu zdaj postavil svojo vlado, ki jo bodo Sovjeti priznali kakor poljsko v Lublinu. Razjasnila pa se je jugoslovanska kriza v toliko, da se je končno vendarle, da si pozno, pokazala meja med boljševiki in njihovimi podrepaniki ter skupino emigrantov, ki so še narodno zavedni in vedo, kakšno pogubo prinaša boljševizem Balkanu.

V angleški spodnji zbornici je pretekli četrtek govoril predsednik vlade Churchill o preteklih vprašanih sedanjih vojne in koledarjih razmerah, katere je zlasti na Balkanu ustvarila boljševiška brezobzirnost. Najprej se je branil očitkov, da bi si Velika Britanija hotela prisvojiti kaka nova ozemlja, potem je pa vnovič razgalil izrazito boljševiške naklepe grške Osvobodilne fronte ELLAS. Znova je obsejal grške tolovaje kot komunistično roparsko družbo, ki je dve leti čakala in se oboroževala z angleškim orožjem, da bi v primernem trenutku planila na dan, se polastila oblasti, uničila vse svoje nasprotnike in uvedla komunistični red. Povedal je tudi, da so grški boljševiki med umikom iz Aten pobrali več kot 10.000 svojih nasprotnikov kot talce, jih nečloveško mučili in nad 2000 jih pobili. Prav tem komunistom je Churchill še lani avgusta kadal, da so oni simeli čast, da so prvi začeli boj za osvoboditev.

Titov načrt za balkansko sovjetsko federacijo resno ogroža angleške načrte. Sovjeti glede Grčije še vedno močijo, vendar pa Tito kot izpolnjevalec njihove volje ne zamudi nobene prilike, da ne bi podpiral gibanj, ki se bore proti Angležem. Iz Makedonije je poslal posebno bojno skupino, ki ima nalogo osvoboditve vsot, to je tudi grško Macedonijo. Spritno tega brezobzirnega nastopa je angleški maršal Aleksander izjavil, da se je s tem dejansko začela tretja svetovna vojna.

Nove bankovce je izdala Bonomijsva Italijanska vlada. Zanimivo je, da je izgubila z njih podoba kralja.

Vlada generala Plastirasa v Grčiji se žuti precej močno. Zadnje čase je izdala vrsto ukrepov proti rdečim upornikom in zaprla tudi nekaj njihovih glavnih podpornikov. Značilno za sedanje stanje v Grčiji je, da je Plastiras imenoval za guvernerja v ogroženi grški Traciji in Makedoniji generala Gonatasa, najhujšega nasprotnika komunistov in organizatorja svoječasne grške protikomunistične obrambne organizacije sbele garde. Vojska stiska ELLAS-a je pristila rdeče voditelje k popustljivosti. V četrtek, 25. januarja, popoldne so se začela spet pogajanja z ELLAS-om, ki zdaj izjavlja, da je zmerom pripravljen sporazumno urediti vsa sporna vprašanja z vlado. V Atene je prispele tudi odpovedništvo angleške delavske stranke pod vodstvom Citrina, da bo samo protitito položaj in prineslo resnične podatke o komunističnem značaju ELLAS-a. Angleški delavski poslanci se še zmerom opjevajo za grške upornike, četudi je moral njihov voditelj minister Arthur Greenwood priznati, da so bili Angleži in Amerikanci v vseh zaslednih delcih prisiljeni opreti se na desnico, ne na levo, ki povsod nastopa uporniško razkrajalno ter izpodnaša temelje vsakega reda.

SUHA KRAJINA grob rdečih tolp

Občine 24. jan. 1945.

Po večjih nastopih domobranskih bojnih skupin v začetku meseca, ki so skupaj z nemškimi in drugimi oddelki čistile predel v pokrajini, je zavladalo na Dolenjskem navidežno zatišje. Kljub temu so bile domobranske udarne skupine tudi po teh večjih akcijah malone neprenehoma na pohodih. Zato tudi uspehi niso izostali.

Patrola neke domobranske edinice je imela v dneih okrog 10. januarja kar lep uspeh, ki je bil plod velikega junaštva.

V Koritih pri Dobriču v Suhi Krajinji so prejeli zasluženo kazens štirje komunisti intendantke stroke, med njimi Suhokrajcem in sploh vsej Dolenjski Dobro znani intendant na tem področju Jaka Stufca iz Gradca pri Hinjahu. Bil je to eden najhujših ustrašovalcev, kar se ropanja tiče. Pred nekaj tedni je še kričal po vaseh, da bo vse »beločke« sam pobil, zdaj jo je pa sam skupil! Pri njem so našli več zanimivih pisarij, ki potrjujejo ljudsko pripovedovanje o njegovih brezobzirnosti in hudobiji.

Neka domobranska skupina, ki je štela od 10. do 15. januarja predele zahodno od Trebnjega, je naletela v mnogih krajih na razbite komunistične skupine, a katerim je kakor po navadi kar na kratko opravila. Predvsem je omeniti uspešen nastop te skupine na Cirkniku, kjer so domobranci z naskokom presenetili komuniste Dolenjskega odreda, ki so brezskrbno spali po vasi. Straža in nekaj kuharjev, ki so ravno pripravljali kosilo, so brž pobegnili. Druge, ki so se hoteli v naglici rešiti iz neprijetne zagate, so prehiteli domobranske brzostrelke. Padlo je vsega preko 30 tolovajev, med njimi dve tolovajki, en četni komisar in komandant nekega bataljona. — Komunisti so morali zaradi naglega udara domobrancev pustiti vse svoje stvari kar po hišah. Med drugim so domobranci zaplenili komunistom tri strojnice in pa večje število pušk.

Preostali zgubljeni Dolenjskega odreda, katerega poveljstvo se je že pred tem umaknilo proti jugu, so beže na štajersko stran prišli v hud ognjen neke nemške edinice. Tu je ponovno padlo nekaj deset tolovajev in tolovajk. Poleg tega so tudi mnogo teh ujeli.

Prav tako se je posrečilo domobranec ujeti dvanajst komunistov. Nekako istočasno je patrula »Črne roke« ujela štiri tolovaje, tri pa potoklja v bližini Cirknika. Pri teh nastopih se je predalo raznim edincem v treh dneh skupno 27 prisilnih mobilizirancev iz raznih štajerskih in primorskih krajev.

Pretekli petek proti večeru so domobranci neke skupine spet preskusili udarno moč tolovaške elite — nekega bataljona rdečih žandarjev VDV, ki je bil oborožen s samimi brzostrelkami. To

je bilo v Preski pri Dobriču. Ko je stražar opazil, da se približuje vasi domobranska izvidnica, je brž alarmiral bataljon rdeče policije. To je bilo drejalj Polcija je namreč brezskrbno počivala v neki hiši. Kar niso se mogli vsi hkrati zdrenjati skozi vrata. V smrtnem strahu so pozabili na vse, celo na to, da so odlično oboroženi. Noben se ni domislil, da bi izstrelil en sam naboj. Domobranci so z največjim užitek ušli na bežečo policijo, ki je drveča jadrnih nog kar po celem v sneg proti hosti. Zaradi bližajobega se večera domobranci tolovaške policije niso mogli zasledovati kakor bi želeli. Vendar streljanje ni bilo zastoj. Obveščevalna patrula je naslednji dan zvedela, da je bilo ranjenih 11 tolovajev, od teh je po pripovedovanju ljudi šest že podleglo ranam.

Isti večer je patrula iste čete pod Medvedjakom podila komunističnega kurirja z važnimi akti, ki jih je prinesel prav iz Glavnega štaba NOV in PO obveščevalnega centra. Ti dopisi so vsekakor strogo zapuni. V nahrbtniku, ki ga je imel tolovaj pri sebi, je bilo tudi več raznih časopisov in komunističnih brošur.

V bližini Trebnja je bilo pretekli teden ujetih tudi nekaj terencev, ki so prenašali pošto in vohunili.

Neka druga domobranska skupina, ki je po nekajdnevem oddihu spet prišla na položaj, je imela spet lep uspeh. Neka patrula te skupine je v nedeljo, 14. t. m., ujela jugovzhodno od Trebnja dvajset tolovajev, med njimi eno tolovajko.

V začetku prejšnjega tedna so se pričele na Dolenjskem, zlasti v Suhi Krajinji, spet večje akcije domobranskih edinic. Po najnovejših poročilih, ki še niso uradno potrjena, je padlo v bojih v okolici Žuzemberka in Velikega Lipja že nad 200 tolovajev. Popolnoma so domobranci razbili drugi bataljon IX. brigade. Prav tako je bil zaplenjen skoraj ves arhiv te brigade.

Domobranci IV. skupine so zaplenili tolovajem v kratkem spopadu 4 lahke, 2 teži strojnici, več avtomatskih pušk, strelivo, mnogo vojaškega materiala in nekaj parov nakradenih volov, ki so jih vrnil prizaidelem kmetom oziroma njihovim družinam.

Med pisarijami, zaplenjenimi v arhivu IX. brigade, je bil tudi listič, ki jasno dokazuje, kakšna lakota vlada med tolovaji. Samo dva primera. Kalan Jože, roj. 9. VIII. 1926, delavec, v NOV vstopil 2. XI. 1944, član Partije, je bil v IX. korpusu, poslan za vojno akademijo v XIV. brigado, zamenjal orožje za suho sadje in je dobil kazens 3 mesece prisilnega dela; 2. Vidic Stane, roj. 27. VIII. 1926 v Pragerskem, tehnični risar, v NOV 15. V. 1944, je bil v Dolenjskem odredu, bil določen za vojno akademijo, pozneje je

moral v XIV. brigado. Ker je zamenjal orožje za hrano, je bil kaznovan s 6 meseci prisilnega dela!

Končno so tudi tolovajji sprevideli, da si z orožjem ne bodo ohranili življenja! Kakor je razvidno, zamenjavajo svoje »brzostrelke« za kralje. — V 'li huduč muhe lovi.

Med drugim se je našel tudi seznam izgub II. bataljona IX. brigade v nekih bojih na Ostem vrhu, Ajdovcu in na Vinkovem vrhu, kjer je padlo v enem samem spopadu 19 tovarišev, ki so vsi napisani na pol. Čudno torej ni nič, če so domobranci pri zadnjih akcijah dva bataljona docela uničili.

Nastopi četirne in prve domobranske skupine, ki so skupaj z nemškimi oddelki začeli s čiščenjem Suhe Krajine, so imeli v preteklih dneh spet velike uspehe. Na hribu pri Velikem Lipju je nek oddelk četirne skupine popolnoma uničil II. bataljon XI. brigade. Pri teh bojih je padlo 82 naštetih komunistov. Zaplenjeno je bilo na enem samem kraju 9 lahkih strojnici, veliko število pušk. Tudi je bil tu zaplenjen arhiv XI. brigade. V sklopu tega boja je padel tudi znani »podpolkovnik« Tominc iz Št. Ruperta, ki je imel pri sebi terbo važnih zapiskov.

Cete prve skupine so v vasi Gradene in okolici potoklje vsega skupaj 26 tolovajev, med njimi dva bataljona politkomisarja in nekaj štabnih komunistk. Zaplenjeno je bilo na tem kraju 6 tolovajskih strojnici, veliko število drugega orožja in nekaj od kmetov naropanega blaga. Tu pri Gradencu je padel med drugimi tudi odvetnik dr. Flajs iz Ljubljane. Terenci tod okoli govore, da bo treba zaradi naraščajoče lakote pobiti po vaseh, ki so pretežno protikomunističnega duha, pri vsaki hiši vsaj po tri ljudi, ostale pa izgnati, da bodo prišle lačne brigade na ta način do hrane.

Boji so se odigravali večinoma v naslednjih krajih: Ajdovec, Brezov dol, Žuzemberk, Dvor, Gradene, Vel. Lipje. Tudi v Val. Lipju so imeli tolovajji velike izgube. Padlo je v teh bojih tudi lepo število terencev.

Dne 23. januarja v popoldanskih urah je pri Laščah nad Žuzemberkom padel junaške smrti stotnik Schumacher, ko je vprav sreval ranjenega domobranskega častnika.

Komunistične izgube v teh bojih znašajo skupno preko 300 naštetih komunistov, med njimi mnogo oficerjev. Zaplenjeno je bilo do sedaj nič manj kakor 29 lahkih, tri težke strojnice, nekaj bacačev, nepredelano število pušk. Ujetih je bilo v akciji skupno 11 tolovajev. Prijavilo se je mnogo prisilnih mobilizirancev.

Domobranske izgube znašajo: 14 mrtvih in 22 ranjenecv.

obehi Donave. S svojo vztrajnostjo veže velike boljševiške sile in so s tem omogočile pripravo in izvedbo nemških napadalnih sunkov, ki so se polastili najpogorj Vertes in Piliš, nato pa severno od Blatnega jezera vsakal proti zahodu in dosegli Donavo. Vse boljševiške bojne črte so na tem področju odjenale, nakar je moral odjenjati tudi odpor v Stolnem Belem gradu, ki je 22. januarja padel. Tako so nemški oddelki očistili prostor med severnim koncem Blatnega jezera do Donave, vse do velikega kolena, dočim so drugi oddelki na severnem obrežju Donave pognali boljševike nazaj čez reko Gran in preprečili nevarnost, da bi boljševiki ob slovaški meji prodrli proti Komornu.

Nemško vojno poročilo je za prikaz sovjetskih izgub na tem prostoru za čas od 20. decembra do 15. januarja navedlo tele številke: uničenih je bilo 1404 oklepnikov, 1505 topov, 1762 vozil, 179 minometov, 1000 strojnici in uničenih 253 letal. Razen tega so boljševiki imeli 22.000 mrtvih, večkrat toliko ranjenih in 2600 ujetnikov. Pri tej priliki je treba za ocenitev silnih izgub, s katerimi boljševiki na vseh vzhodnih bojiščih dosegajo svoje uspehe, povzeti ugotovitve uradnih poročil, ki povedo, da je bilo od začetka velike vzhodne ofenzive uničenih že nad 2000 oklepnikov.

Zaradi novega položaja na južno-poljskem ozemlju, je morala nemška vojska izvesti tudi nujno potreben odmik iz vzhodne konice Slovaške. Uradno poročilo je zatrilo, da so ti odmiki potekali v popolnem redu in da zaradi tega ni bila nikjer omajana obramba na moč tistih oddelkov, ki branijo boljševičem vstop v Slovaško med donavskim kolonom in med reko Hernad.

Z italijanskega bojišča

Z italijanskega bojišča ni bilo pretekli teden nobenih novic. Se zmerom vlada tam zatišje, vsi vojni nastopi pa se omejujejo na obojestranske ogledniške spopade, posebno pri jezeru Comacchio.

Spritno razsežnosti in pomembnosti spopadov na vzhodnem bojišču, so vojni dogodki

na zahodu

izgubili svojo privlačnost. Tam je bitka ustaljena in ji potek poleg precej izravnanih sil določajo tudi ozemeljske težave, ki so najhujše na tistih odsekih, koder se širijo obrambni pasovi stare Magginitove linije. Zaveznosko poveljstvo ima tukaj obilo opravka z nemško izboklino v Ardenah in mora posegati v boj z močnimi silami, da od dne do dne izsilii malenkosten umik Nemcev proti vzhodu.

Prvo žarišče bojev, katero je treba omeniti, je prostor med Malmédijem in Bastogom, to je prostor, skozi katerega so pred dobrim mesecem butnili Nemci. Če bi opazovali te boje samo iz sprememb, ki se odražajo na zemljevidu, bi dejali, da večjih spopadov sploh ni. Pa temu ni tako. Bitoja je se tam hudi oklepniški boji, toda Eisenhower še zmerom ne more doseči tistega uspeha, ki bi ga rad, da bi mogel tam zaposlene divizije zopet vreti na bojišče ob spodnjih Vogezih. Ako velja za ta odsek trditve, da potekajo boji v znamenju boja za pobudo, pa velja za vzhodno krilo zavezniške razsvetlive prav tja do renskega kolena ngotovite, da imajo Nemci še zmerom pobudo v rokah in da vztrajno, uspešno očiščujejo gnezda Magginitove črte in izrivajo iz njih kline, ki so se tam zajedli v področje tik pred Siegfriedovo črto.

Tako smo brali, da so Nemci vzhodno od Hagenaua zavzeli več krajev, prav tako pa tudi zahodno od tod. Iz ameriških rok so iztrgali Herrlisheim, Rüpertsweiler, Niderbrunn in Reichshoffen. severno od Strassburga pa so razširili prednostje ter zavzeli tudi kraj Sesenheim. S tem so uničili vse ameriške uspehe na koledarjem zemljišču, od koder bi bil naskok na Siegfriedovo črto najlažji.

Nemško poročilo od 23. januarja je ugotovilo, da je bilo vse godno področje zahodno od Hagenaua s tem očiščeno in nasprotnik vržen iz vseh močnih utrdb na tem odseku.

Ali že imate

Črne bukve

Dokument o najstrašnejšem razdobju slovenske zgodovine

o delu komunistične Osvobodilne fronte proti slovenskemu narodu? 250 strani velike oblike, 380 slik, dokazil in listin v fot. posnetkih. Cena 40 lir. Dobi se v vseh knjigarnah in v uredništvu Slovenskega doma.

Zahvala Vsem, ki ste z nami sočustvovali ob bridki izgubi naše sestre, tete, svakinje, gosposične Tončke Kranjec in vsem, ki ste jo za časa njene bolezni obiskovali in ji s tem lajšali trpljenje, prav prisrčna hvala. — Najiskrenejša hvala vsem, ki ste jo na zadnji poti spremlili v tako velikem številu, kljub zelo slabemu vremenu. — Še posebej pa se zahvaljujemo vsem darovalcem vencov in šopkov. Bukovica, 15. januarja 1945. Globoko žaljotiči KRANJČEVI

Schriftleiter - urednik: Mirko Javornik - Herausgeber - Izdajatelj: Jožko Kročelj - Für die Ljudska tiskarna - za Ljudsko tiskarno: Jože Kranjčič - Uredništvo, uprava in tiskarna: Ljubljana, Kopitarjeva 6, Telefon 23-61 do 23-65 - Rokopisni in vračunski - Mesečna naročnina 8 lir.

zadovoljni ameriški vojsaki, ki kravo v Ardenih in na Vogezih v bojnem metehu že skoraj sedem mesecev in so prav oni s svojimi nastopi na zahodu omogočili boljševikom pol leta miru in brezskrbnosti, da so mogli navleči vse razpoložljive sile in doseči sedanje uspehe.

Sovjetija je do sedaj že tolikokrat politično izigrala svoja zaveznika, da bi se osmešil vsakdo, ki bi se trdil, da boljševiki mislijo iskreno in da so pripravljeni v korist svojih zavezničkov žrtvovati vsaj del svojih nenasičnih pohleptov. Boljševiška pest že skrbi za to, da se tudi Angležem bistrijo možgani in da počasi spregledujejo pogubnost zavezništva, od katerega žanjejo samo politične in moralne poraze. Z orožjem, s katerim so obilno zakladali boljševike, bodo imeli še sami opravka, oziroma so ga že imeli v Grčiji. Gotovo je bilo bridko priznati, da so se grški uporniki dve leti oboroževali z angleškim orožjem, da so ga slednjič obrnili — proti Angležem. In če je Churchill poleg navdeneznega priznanja izustil tudi najostrejšo obsodbo grških prekučov, ki so dve leti čakali na ugodno priliko, da bi se polastili oblasti in uvedli komunistično nasilniško vladov, potem je moral biti gnev hušji kakor pa prisilna zadržanost, v katero je vse doslej utesnjeval svoje izjave o vprašanjih, pri katerih sodeluje kot sobesednik tudi Sovjetija. Polagoma padajo koprene z oči tistih odgovornih ljudi, ki so vse doslej vodili vojno po zasnutkih iz leta 1914, ne pa po spoznanjih, katera so nam dogodki vsilili glede pogubnosti komunizma in pohleptu boljševizma, ki steguje svoje kremplje po vsej Evropi, da jo uniči.

90 boljševičkim strelskim divizijam in 15 oklepniškim zborom se je že po prvih dneh posrečilo pririti se do bližine

Krakova in Čenstohove

ki je 17. januarja tudi padla. Vzporodno sta proti zahodu prodirala klina, ki eta dosegla Tomašev in prostor severozahodno od Varšave.

Ta čas so nemške sile začele s počasnim umikom od Kielca in so se med hudimi boji z boljševičsko pehoto pomikale proti zahodu. Te divizije so preprečile prodor boljševikov proti severu in s tem onemogočile obkolitev tistih sil, ki so stale globoko v kolenu reke Visle. Bitka se je v silovitosti neprenehoma stopnjevala, kajti boljševiki so metali v boj vedno nove divizije in nove oklepniške zборе.

Ko je padla Čenstohova in za njo Tomašev ali reki Piliči, se je spodnji oklepniški krak zaplil proti Krakovu, zgornji pa je od Tomaševa zavil proti severozahodu in udaril na industrijsko mesto Lodž. Po hudih pouličnih bojih sta padla v sovjetske roke Krakov in Lodž, nakar so iz Krakova udarili proti Opelnu, iz Lodža pa proti Kališu.

Medtem je nemško vojno poveljstvo še spregledalo smeri sovjetskega prodiranja in je postavilo na ogrožene odseke rezervne sile, ki so boljševikom onemogočile razliti se po Sleziji. Boji so se razvili pri Kempenu in se potem premaknili malo zahodno na prostor med Namslauom in Oelsom.

Nemški oddelki, ki se opirajo na karpatska pobočja med Novim Sacom in Krakovim, pa so vztrajali in še zmerom zapirajo pot boljševikom. Lahko se reče, da se na bojišču ob vzhodnem robu Slezije že kažejo znamenja o postopni ustalitvi. Mnogo bolj je gibljivo bojišče med reko Varo in Vislo, približno na odseku Kalis — Torun — Bidgošč. Iz osvobjenega Lodža so sovjetski klini udarili proti Gnezu in Poznanju, hkratu pa je severno od Varšave, ki je bila med tem že izpraznjena, prodirajoči klin dosegel Leslau in se približal Bidgošču. Od tam so se odepki skušali prebiti proti severu, pa so bili zavrnjeni.

Prvi cilj, ki ga hočejo boljševiki doseči, je

Osvojitve Vzhodne Prusije

Proti njej so se zagnali iz dveh smeri: z vzhoda, da bi si odprli pot v Königsberg, in od jugovzhoda, da bi si na zahodnem obrobju Mazurskih jezer pretolkli do pristanišča Elbing. Na prvem odseku so uspehi docela izostali in so mogli boljševiki zmagoslavno naznaniti le dejstvo, da se jim je posrečilo osvojiti Gumbinnen, za katerega se bore že pol leta, in prodreti v mesto Insterburg in Tilsit.

Srditejši pa so bili naskoki od jugovzhoda. Tam so se zagnali z velikanskimi silami in dosegli mesto Allenstein in kraj Deutsch-Eylau.

Nič manj se boljševiki niso trudili na Madžarskem

da bi strli trdi oreh Budimpešte in potem vse sile vrgli proti zahodu, da bi dosegli dolino Donave in Raabe. Branilci madžarske prestolnice se bore zagrizeno in ogroženo. Pod silnim pritiskom so morali izprazniti vzhodni del mesta in se zbrati na zahodni

RAZVOJ IN ZLOČINI OF NA ŠTAJERSKEM OD 1941 DO 1945

I.

April 1941 — junij 1942

Posebne razmere po zlomu Jugoslavije so komunistični Osvobodilni fronti na Štajerskem delo zelo olajševale.

Ko se je začela vojna z Rusijo, so stoli komunisti na plan in začeli s silovito agitacijo proti okupatorjem. Njihova agitacija je bila tedaj rusko in komunistično usmerjena, povrh pa odeta s slovenskim narodnim plaščem pod firmo OF.

Posrečilo se jim je spraviti kakih sto štajerskih Slovencev v hrbe (poleg komunistov, ki so dobili pozive) in sicer na Pohorje in v gorsko področje rudarskih revirjev. Pritegnili so tudi nekaj ostankov bivše jugoslovanske vojske in bivših jugoslovanskih mirnodobnih četniških skupin.

Toda že poleti so doživeli ti komunisti popoln vojaški polom. Na Pohorju so bili povsem razbiti, iz območja rudarskih revirjev pa so se morali umakniti na Gorenjsko. Spodnja Štajerska je bila nato tolovajstva za daljša očiščenja, razen manjših, nepomembnih skupin.

OF je leta 1941. na spodnje Štajerskem organizirala poleg komunistov, ki so bili povsod začetniki OF, krščanske socialiste, druge levičarje ter del bivših naprednjakov. Prav Spodnji Štajerski bi bila lahko prihranjena krvava preskušnja, če pomislimo, kako skromno so bile rdeče sile tam skoraj leto dni.

Komunisti so v tem razdobju pobili nekaj pristašev okupatorja, nakar so prišli kazenski ukrepi: bili so streljani tati.

Vzporedno z ostalim razvojem je rasla OF je leta 1941. na spodnjem Štajerskem na docela narodni podlagi. Zanimivo je, da se je v tem razdobju tukaj (v nasprotju z Dolenjsko in Gorenjsko) sklicevala na Angleže, na londonsko jugoslovansko vlado, posebno pa na Snoj in Kuharje. V OF je šlo tedaj že precej pristašev bivših glavnih naših strank.

Zaradi razmer, terora in spretnosti agitacije je tedaj pristopilo precej nekumunističnih Štajercv v OF, ki pa je postala zaradi teh »nezanesljivih« elementov notranje slaba. Potrebno je postalo očiščenje.

II.

Junij 1942 — september 1943

V tem razdobju so imeli komunisti namen odstraniti »nezanesljive« elemente iz organizacije OF, na drugi strani se pa znebiti svojih nasprotnikov.

V ta namen so pritegnili nekaj svojih sil z Dolenjskega in z Gorenjskega na Spodnje Štajersko ter začeli s likvidacijami svojih nasprotnikov v Savinjski dolini, izključno lastnih rojakov. Komunisti so nezanesljive pristaše OF ovajali oblastem kot tolovaje, kakor so delali pri nas. Tako je bilo v Sv. Juriju ob j. ž., v Celju, Rimskih Toplicah, Laškem, Savinjski dolini, Trbovljah itd.

Ta najhujša doba na Štajerskem je trajala približno do pomladi 1943. leta, ko so komunisti pregnali z likvidacijami in sicer iz naslednjih vzrokov: 1. Ljud-

stvo je začelo obojevati uboje, za katere je moralo toliko nedolžnih ljudi rojakov potem plačati z življenjem. — 2. Tudi organizacija OF je bila v nevarnosti zaradi dela oblasti. — 3. Dosegli so svoj namen: iznebiti se nasprotnikov — treba je bilo začeti z novo taktiko!

Komunisti so začeli organizirati OF na novih temeljih, kakor v istem času na Dolenjskem, kjer so se tudi znebili »nezanesljivih« elementov. Niso pa mogli zaradi pomanjkanja sposobnih organizatorjev, ki so šli tedaj s tolovajskimi oddelki na Dolenjsko v pričakovanju italijanske kapitulacije, na široko razviti terenske organizacije.

V tem razdobju so komunisti očistili OF, se znebili z likvidacijami še preostalih nasprotnikov ter se na znotraj utrdili. Postavljen je bil temelj za uspešno organizacijo OF.

III.

September 1943 — februar 1944

Po badoljevski izdaji so vrgli komunisti vse svoje sile na Dolenjsko. Sele proti koncu jeseni so začeli spet prihajati na Spodnje Štajersko manjši tolovajski oddelki. Ta NOV je štela na Spodnje Štajerskem na koncu tega razdobja okoli 500 obojroženih tolovajev. V tem času se je začela prva gonja proti »beli gardi« tudi tu, ki pa še ni imela uspeha.

Agitacija OF je v tem razdobju bila bolj komunistično usmerjena kot drugod pri nas. Bila je izrazito protiangliška in ni imela velikega uspeha, posebno pri kmečkem ljudstvu ne.

Posrečilo se je pa OF v tem razdobju organizirati rudarske revirje, več ali manj Savinjski in Selško dolino ter mesta. V Slovenskih gorah, na Dravskotopijskem polju, Halozah, šmarnskem okraju so se kazali samo skromni začetki OF. Zato pa je tudi bilo bolj razvito skrivništvo v raznih oblikah.

S prihodom oddelkov NOV in organizatorjev OF in KPS je dobila komunistična in OFarska organizacija na Spodnjem Štajerskem nov pogon. Ni pa mogla zaradi komunistično usmerjene propagande zajeti večino kmečkega ljudstva. Tudi ni še imela zadosti opore v oddelkih NOV. Zato so se tudi lahko ponekod razvile skrivniške organizacije na protikomunistični podlagi.

IV.

Februar 1944 — 15. september 1944

Šele s prihodom XIV. rdeče divizije se je začela organizirati OF in NOV na široki podlagi. Tedanji politkomisar IV. operativne zone Dimitrij Ribičič — Ciril je označil kot osrednjega naloga KPS na Štajerskem (v »Napakah partijskih organizacij edinic IV. operativne zone«) mobilizacijo.

Značilno za to razdobje je naslednje: 1. Tolovajska mobilizacija je na višini. Več tisoč Štajercv je bilo mobiliziranih za NOV in prisilno delo.

2. Agitacija OF se postavlja na slovensko-narodno podlago; oznanjajo federativno Jugoslavijo, priznajo kriļa. Ge-

slo je: v boju proti okupatorju vsi v NOV! Višek pomenijo Kuharjeve in Snojeve izjave ter kraljev poziv 18. septembra. Začenja se gonja proti »belo-plavi gardi«.

Tolovaji so okrog 15. septembra 1944 kontrolirali polovico Spodnje Štajerske. Še Slovenske gorice, ki so bile najbolj čiste komunizma, so bile bolj ali manj pod vplivom njihove agitacije. Prišli so pa v brigade zopet »nezanesljivci«, kar je njihovo udarno moč slabilo. To se je kmalu pokazalo.

Po 15. septembru je vpliv rdeče agitacije rasel in obvladal javno mnenje.

V.

15. september 1944 in čas po njem

15. september je mejnik v vzponu OF na Spodnjem Štajerskem. Ta dan je bil poslednji rok, ki ga je postavil Tito za vstop v NOV.

Kaj je vzrok, da je začelo OF-arsko gibanje na Štajerskem po tem datumu počasi propadati?

Glavni vzroki so:

1. S tem, da je bila množica Spodnještajercv mobilizirana, je imela priliko spoznati »slajne« razmere pri tolovajih. Veliko od teh se jih je vrnilo na domove ozdravljenih rdečih boleznih. Silno so tudi na moralo v brigadah delovali porazi na Dolenjskem, kjer je veliko prisilnih mobilizirancev dobilo možnost za beg. Glavno pa je, da so mobiliziranci spoznali, da je NOV komunistična ne pa kaka jugoslovanska ali narodna vojska.

Tolovajska propaganda je obljubljala za jesen konec vojne. Konča ni bilo, ljudje pa so začeli odklanjati OF in tolovaje, ki so jim bili samo v breme. Plejnenje, revizivije.

Po 15. septembru si je začela utirati pot učinkovita protikomunistična propaganda (»Črne bukve« itd.) Štajerski listi so začeli objavljati članke iz »Crnih bukve«, »Slovenskega doma« in drugih virov, zlasti »Štajerski gospodar«. Tudi je dobila skrivniška protikomunistična propaganda nov zagon.

Oblasti so spoznale pomen razvoja protikomunističnega boja in domobrinski uspehi na Dolenjskem in drugod.

NE CESAR NE KRALJ

BRUNO BREHM

DOSEDANJA VSEBINA.
Ze drugi dan po smrti cesarja Franca Jožefa se pripelje na Dunaj madžarski ministrski predsednik Tisza in izšli od cesarja Karla obljubo, da se bo dal kronati za ogrskega kralja.
Karlov svak prišel siskot bourski bi rad uveljavil svoje dvomljivo pravico do francoskega prestola. V francoskem zunanjem ministertvu skuska dopovedati, da po smrti Franca Jožefa Avstrija in Francija nieta več med seboj sovražnici in da imata obe isti cilj: uničiti Nemčijo. Karla preprosto, da mu pismeno sporoči pogoje, pod katerimi je Avstrija pripravljena skleniti s Francijo in Anglijo ločen mir. Po dogovoru s Siskotom Karel v svojem pismu se prav posebno poudari upravnost francoskih zahtev po Avstriji in Lotaringiji. S tem pismom ministertvo Siskot potem v Franciji spletakari naprej.
Na sestanku med francoskim ministrskim predsednikom Ribotom, angleškim predsednikom vlade Lloydom Georgeom in italijanskim zunanjim ministrom Sonninom slednji odločno zahteva izpolnitev londonskega dogovora, po katerem bi Italija morala dobiti južno Tirolsko, Trbiško in Goriško nekrajno vso Istro, Dalnaka-ele in neki Valone in Dodekanele. S tem onemogoči ekli...
Po letu dni Clemenceau razkrinka zahrbne Karlove in Siskotove spletke. Kari zaide tako v nevarno položaj, prav tako pa tudi Avstro-ogrski monarhija.
Zaradi vojne dvoilne igre — na eni strani ona pisma, ki jih je bil pisal Siskot in v katerih je zagotavljal, da bo zastavil vse svoj vpliv na Francijo dobi v Nemčijo. Izazelo je Lotaringijo, na drugi strani pa njegov odhod v nem... glavni stan na posvetovanje za sklenitev vojaške in gospodarske zveze z Nemčijo — Kari povsed zapravi zapanje pri svojih narednih ter naprej zaigra... ko krono. A tudi na Madžarskem se začne naglo vse podirati:

naprej notranji nemiri in nezadovoljstvo — opozicija v poslanski zbornici izšli celo odstop vlade — potem pa še upor med madžarskimi vojaki na bojiščih; močnejše se ved boriti za vsako domov, češ da morajo v prvi vrsti braniti svoje madžarske meje, zlasti pred Romuni in Jugoslovani.

Mali, debeležni zastavnik z mlečnim obrazom se je že zgužgal na prstih, ko da bi ga njegov pozavniški obraz, ki se mu je skoraj razpočil, hotel vreči iz ravnotežja. A polkovnik in divizionar, ki sta stopala za generalom, sta ga s prstom na ustih opozorila, naj molči. Ko je tedaj Molnar tudi tega slednjega zastavnika še vprašal, kako je z njegovim vodom, je ta nesrečnež takoj pozabil na vse svoje težave, ki jih je imel z vojaki, in tudi on odločno dejal: »Zadovoljen sem!«

Feldmaršal se je zdaj obrnil k podčastnikom in navadnim vojakom. Sprva je imel pač namen, zaročnici ned vojaštvom. A ko jih zdaj ni videl pred seboj več v strnjeni vrsti poravnane kakor opako v zidu, ko je zdaj videl pred seboj nekaj starih visokih in koščerih vojakov med malimi in starimi, med izčetimi in sestradanimi ljudmi v mahdravih, ob taboriščem ožju zažganih sukajev, otovorjenimi s plinškimi krinkami, pištolami, ročnimi granatami in dolgimi puškami, je postal mehak in se s prijaznimi besedami obrnil nanje: »Fantje, povejte mi zdaj vendar, kaj vam je padlo v glavo!«

Kar več hkrati jih je hotelo spregovoriti, toda spet sta jim polkovnik in divizionar pomigala za Molnarjevimi hrbtom, naj bodo tih. Feldmaršal je stopil k nekemu majhnemu vojaku, ki mu je puška segala do kolena, ga potrepil po rami ter dejal: »Torci, kaj je s teboj? Zakaj nočeš več izpolnjevati svoje dolžnosti, ki si bil nanjo prisegel?«

Ekscelenca se je zmotil, če je bil mislil, da bo lahko tu pri človeku z majhnim odporom prodril, zakaj mali vojak je brž odgovoril: »Pokorno javljam, ekscelenca, da sem voljan opravljati svojo dolžnost!«

»Zelo lepo, sinko, zelo lepo! Rad slišim to. Toda kakšno izpolnjevanje dolžnosti je to, če pa nočeš iti na postojanko in se boriti za domovino?«

»Ekscelenca, pokorno javljam, da se hočem boriti za Madžarsko, za svojo domovino, nič več pa za Avstrijo!«

»Nič več pa za Avstrijo,« je ponovilo nekaj ostal, ki so stali v krogu in ki sta jih oba ostala poveljnika le z grozljivimi namigi mogla pripraviti do tega, da so umolknil.

»Nič več pa za Avstrijo,« je zamrmralo tam zadržal med polkom.

Feldmaršal je stegnil vrat in pogledal čez krog pred seboj na polk, ki je brž spet utihnil. Potreboval je nekaj časa, da je spet zbral svoje misli, potem pa je zapostl:

»Neumnost! Prismojene čenčel Saj se vendar tu tudi boris za Madžarsko.«

»Ekscelenca, za Madžarsko se hočemo boriti na madžarskih mejah.«

»Vaša milost,« je spregovoril star črnovojnik, ne da bi ga bil kdo kaj vprašal in ne da bi mu bilo mar, kaj poreče polkovnik. »Vaša milost, čehi hočejo vdreti na Slovaško, hočejo nam vzeti vse. Jaz hočem domov v svoj kraj.«

»Odkod pa si doma?«

»Iz Nográda, Vaša milost.«

»Odkod pa si zvedel te nesmiselnosti?«

»Pisali so mi od doma, Vaša milost.«

»To so neumnosti. Sej se vendar čehi borijo tu na našem bojišču, kako naj potem vdero v tvoj domači kraj? Zaradi takšnih laži vendar ne morete pustiti svojih bratov Madžarov v prvih bojnih

Kakor živino v klavnico ženejo tolovaji štajerske fante in dekleta, še skoraj otroke, iz Savinjske doline na mobilizacijo in od nje v smrt. Slika je iz avgusta 1944.

vrstah brez izmenjave! Na Sisemolu so vendar tudi Madžari!«

»Tudi ti bi morali z nami domov,« je odgovoril mirno stari vojak.

»Če bodo ti šli domov,« je nadaljeval general, zdaj že nekoliko nestrpno, »bodo prišli Francozi in Italijani ter vas bodo zajeli.«

»Vaša milost, potem ravno mora kralj skleniti mir.«

»Njegovo Veličanstvo cesar in kralj vendar namerava skleniti mir, a tega ni mogoče storiti kar tako naglo. Na sklenitev miru se je treba pripraviti. Vi vendar ne smete zdaj, ko nismo več daleč od miru, kar naenkrat počenjati neumnosti!«

»Ekscelenca, pokorno javljam,« se je oglasil zdaj še nek tretji vojak, ki se mu je na obrazu brala kljubovalnost, »v veliki bitki meseca junija smo imeli hude izgube. Obljubili so nam šest mesecev oddiha. Ni ga pa bilo niti šest tednov!«

»Ce ne bi bilo prišlo do napada, bi vsi zimo lahko ostali v zaledju. Toda vi vendar vidite, da potrebujemo vsakega posameznega moža!«

»Obljubili so nam, da nas bodo poslali na Madžarsko na oddih — a to so nam preprečili.«

»Kdo naj bi vam bil to preprečil? To je vendar nesmisel. Nočem vam ničesar zapovedovati, hočem samo govoriti z vami kot va prijatelj. V prvih bojnih črtah čakajo vaši tovariši na izmenjavo. To so Madžari, bratje, kakor vi in kakor jaz. Kaj boste torej storili?«

»Hočemo domov! Ne bomo se več borili za Avstrijo!« so vpili čedalje bolj močje, ki so stali v krogu.

»Ne gremo več v ogenj!« je zamolklo pogodrnjal ves polk.

»Eden naj govori! Tisti, ki ga bo kdo kaj vprašal,« je narič general Sallgar vojake. Vojaki so umolknil. V sprednji vrsti se je nekdo glesno zasmejal. Potem je bilo spet vse tiho. Iz daljave sem se je slišalo venomer zamolklo grmenje topov. Jeklene čelade so se povesile. Obrazi vojakov so se skrili pod njimi in ni jim bilo več mogoče videti v oči.

»Je to vaša zadnja beseda?«

»Da, ekscelenca, naša zadnja beseda!« General se je zdržal in znova obšel krog. Može je dvignili glave in mu sledili z očmi. Sicer so bili vsi njihovi obrazi zastrti in usta zavezana, a njihov pogled je bil miren in ne predrzen.

»Se nekaj bi vam rad povedal: večerj so šli na postojanko fantje iz 85. polka, Romuni in Rutenci. Ti izvršujejo svojo dolžnost! Vi Madžari pa, ki naj bi bili vedno za zgled vsem drugim narodnostim, vi pa hočete pustiti svoje tovariše na cedilu? Še enkrat premislite!«

»Ne gremo.« Nekje blizu so zagrmeli protiletalski topovi. Čez nebo je letelo ameriško letalo in se zavijalo v meglo.

»Gospod polkovnik, poveljujte razhod. Častniki naj ostanejo tu.«

Polkovnik je glasno ponovil povelje. Krog je bil zdaj manjši. Vojaki so se podali s podrsajočim korakom nazaj k molčečemu polku in se izgubili v živem zidu. Molnar je nekaj trenutkov počakal, zganile so se note na njegovem obrazu in iskal je besede. »Gospodje,« je začel potem s hrupavim glasom, »ob začetku vojne sem doživel marsikak preplah, videl sem ostanke 15. divizije pri Tomaszovu, doživel sem Luck in poznam ono razpoloženje, v katerem bi si bil človek iz jeze in sramote najraje pogljal krogljo v glavo. Z vojaki vred sem bil na pohodih in se z njimi tudi umikal, s tem polkom, ki je bil toliko časa v sklopu moje divizije. To je bil tisti polk, ki je vzlic marsikakemu udarcu dajal vedno znova poguma. Žel bi bil tedaj, da bi me kot vojaka častno pokopali ali da bi me bila krogla odročila. Takšne sramote pa si nisem nikoli mislil, niti v sanjah ne. Ne očitam ničesar niti vam, niti komur koli drugemu. Vem, da s silo ni mogoče tu doseči ničesar. Razložite mi, kako da se je moštva polastila tolikšna zakrnjenost!«

»Cesarjev odklic!« »Časopisi!« »Karolyjev govor!«

Polkovnik je bil za to, da bi polk potegnili nazaj, ga odpeljali od tod in primerno kaznovali.

»Ali kaj slutite, kdo so kolovodje tega upora?«

»Ne samo slutim, celo dokazuje imam. Vsi tisti, ki so se bili vrnili iz ruskega pjetništva, hujskajo in podpihujejo.«

Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo.

Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo.

Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo.

Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo.

Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo.

Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo.

Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo.

Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo.

Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo. Nad vojaki, ki so se bili vrnili iz ruskega ujetništva, hujskajo in podpihujejo.

sa preiskovali srce in ledvica, da so bili že vsi nejevoljni in razdraženi. Posledice so zdaj tu.

Polkovnik je pritrčil svojemu divizionarju; dejal je, da so tuji tisti, ki delajo nemire, drugi pa da ne povzročajo skoraj nobenih skrbi.

Kaj naj bi zdaj storili? Nihče izmed častnikov ni znal svetovati. Poveljnik zbora si je prižgal cigareto in globoko vdihnil dim. »Morda bi pa tole pomagalo? Govoril bom z vrhovnim poveljstvom v Bedenu: Njegovo kraljevsko Visočanstvo nadvojvoda Jožef mora priti sem in mora govoriti z vojaki!«

»To bi moralo biti že danes,« je odvrnil Sallagar. »Jutri bo že pozno.«

»Poskusil bom, če dobim od tukaj zvezo. Še prej pa bi rad vojakom spregovoril nekaj besedi. Prosim vas, gospodje, da stopite v vrsto!«

Častniki so pohiteli vsak k svojemu oddelku, polkovnik pa je poveljeval: »Mirno! Polk je stal nepremično ko zid.«

»Vojaki 25. polka Madžari!« je glasno spregovoril Molnar. »Vašo prošnjo, da bi se radi borili le na mejah naše vroče ljubljene domovine, bom sporočil na višja mesta. Prosil bom, da Njegova kraljevska Visokost nadvojvoda Jožef kot zastopnik Njegovega Veličanstva cesarja sam pride k vam, da sliši vašo prošnjo! Do tedaj pa morate izpolnjevati svojo dolžnost kot hrabri vojaki in se zvesto pokoravati vsem poveljem, ki jih boste dobili. In nato zdaj kot dobri vojaki in zvesti Madžari vzklíkamo Njegovemu Veličanstvu cesarju in kralju trikratni »Eljen!«

»Eljen! Eljen! Eljen!« je vzklíknil ves polk.

Poveljnik armadnega zbora je odšel, medtem ko je polkovnik poveljeval »pozdravi!« in je trobentač zatrobil generalsko koračnico.

»Ekscelenca, rad bi sporočil še tole: je dejal Sallagar, ko je Molnar sedel v avtomobil: »Častniki mojega polka so mi neuradno povedali, da vojaki goje nasproti meni neko sovražstvo.«

»Zakaj pa ravno proti tebi? Si bil mar prestrogo nastopal?«

»Ne, ravno nasprotno. Bil sem popustljiv morda bolj, kakor pa bi smel biti. Toda vojaki me zato ne morejo, ker nisem Madžar. Pravijo, da sem jaz kriv, da polk ni odšel na Madžarsko na oddih.«

»Ali mar ne razumeš jezika, ki ga govore tvoji vojaki?«

»Za silo že. Toda vojaki vidijo v meni Čeha.«

Zdaj se nenadno niti Molnar sam ni mogel več zdržati in je nehoti pogledal divizionarja bolj natančno, da bi se prepričal, če je res mogoče, da bi ga kdo imel »za Čeha«. A ugotovil je, da Sallagar na pogled ni prav nič drugačen kakor kateri koli drugi cesarsko-kraljevi general. Toda ali niso besede »vidijo v meni Čeha« nekam sila čudno zvenele?

»Preumnost!« je dejal Molnar, »zdaj si naenkrat Čeh, cesarjev odklic te označuje kot Čeha. Tale tu« — pokazal je pri tem na svojega stalnega častnika — »ta je nenadno postal Poljak, moj strežaj Romun, moj ordonans Srb — iz tega lahko nastane lepa svinjarilja! Kdo bo vse to naenkrat odvozil? V Bedenu so nam pa res nekaj lepega pripravili! In tiste, ki imajo za mater Nemko, za očeta pa Italijana, te bodo morali čez sredo prežagati!« Avto se je počasi premaknil.

»Servus, Sallagar! Grem torej še enkrat tje čez k bondevski diviziji, da vidim, kaj je tam!«

(Dalje.)

Podpirancem Ljubljanskega podpornega odbora

V mesecu februarju naj predložijo podpiranci svoje podporne knjižice v naši pisarni v Franciskanski ul. 6-I v sledečem redu:

Dne 1. februaria prosilci z imenstimi začetnicami: A in B, 5 C, Č, D E in F, 6. G in H, 8. I in J, 9 K, 12 L in M, 13 N, O in P, 15 R, S in Š, 16. T, U in V in 19 Z in 2.

Dne 20., 22. in 23. februarja vlagajo knjižice zamudniki.

Da se prepreči naval in nepotrebno čakanje, naj se podpiranci drže točno tega reda. Sprejemna pisarna posluje navedene dneve od 8. do 12. ure.

Novi prosilci morejo vlagati prošnje vsak delavnik, razen v sredo in soboto.

Srčna žila NOV in POS — prerezana

Se nekaj o bojih, ki so pretrgali komunistično zvezo med Dolenjsko in Štajersko

Vsa borba slovenskih domobrancev je v marsičem sličila Sifzofovemu delu, kajti nešteto krat so domobranci pobili na stotine tolovajev, pa vedno znova so vstajale »brigade«. Ta pojav izgleda navidezno prav skrivnostno, kot nekak uspeh »konspiracije«. V resnici je stvar preprosta.

Dolenjsko bojišče je namreč dobivalo stalen pritok žive sile — preko meja pokrajine. Najprej je dala svoj »krvni davek« Gorenjska, za njo Primorska, sedaj pa ga je dajala Štajerska.

Gorenjci in Primorci so namreč spoznali sleparijo, ki jo z njihovo krvjo uganja rdeča internacionala, pa so si ustvarili lastne protikomunistične oddelke, ki so z orožjem in resnico ustavili uničevanje dežele in rodu. Tako danes težko že dobiš med gošarji Gorenjca, pa tudi Primorci so postali redki. Pač pa so masilo za vse izgube sedanjih bojev Štajerci.

Gošarjem se je namreč posrečilo po znanem načelu »divide et impera«, da so Štajersko izolirali od ostalih slovenskih pokrajin in tako Štajerce navezali skoraj izključno na svojo propagando, ki je zelo spretno prirojena na njen posebni položaj.

Ko so si torej z vso satansko hlinavščino pridobili zaupanje širokih plasti naroda, so svoj namen dosegli: kot živino so gonili Štajerce na Dolenjsko. Kdo bi seveda mogel popisati smrtno razočaranje Štajercev, ko so le-ti prišli na tla, kjer deluje komunizem brez maske! Toda tedaj jih je že zagrabil železni zakon partijske organizacije, pa so padali v trumah, čeprav z jokom na obrazu in grozo v srcu!

Z vojaškega stališča moramo občudovati zmogljivost slovenskih protikomunističnih bojev! Saj so tako rekoč premagali dolenjske, gorenjske in štajerske komuniste: kot legionarji so uničili avtohtoni, dolenjski komunisti, kot domobranci pa so razgnali gorenjskega in v glavnem zajezili štajerskega. Kar je sedaj na ozemlju ljubljanske pokrajine gošarjev, so po večini preostanki vseh treh vrst.

Obžalovati moramo domobranksko kri, pa tudi hude izgube Štajercev, ki so čisto padali orav tri prehodu meje, ko res še niso vedeli, za kaj prav za prav gre, vendar pa so izpolnjevali komunistična povelja. Vendar bi se temu prelivanju krvi dalo izogniti tako, da bi partiji onemogočili dovolj teh robotov, ki so vsi prihajali po liniji Štajerska—Čatež—Vel. Loka—Občine—Dobrič—Zužemberk—Kočevski Rog.

V bližnji preteklosti se je res to posrečilo jurišnem bataljonu stotnika Meničanina, ki je na lepem zasedel strateško točko Občine nad Trebnjem. Meničaninovi fantje so poldrug dan v miru gradili utrdbne, nato pa se je začel krvavi ples... Podnevi so fantje gradili bunkerje, ponoči pa patuljarali in se borili. Zamudniki so končevali bunkerje že pod zaščito domobrantskih minometov in tankov, kajti rdeči trojčarji so prežali na vsak njihov gib z okoliških višin.

V štirih dneh so bili tako končani domobrantski bunkerji, pa tudi obe divziji NOV sta se zbrali. Na deževni 8. dec. 1944 proti večeru se je zabliskalo pod Liscem. Priletela je prva granata iz partizanskih havbic. Tej je sledila druga in tako naprej, da jih je čez sto padlo na naselje devetih hiš na en večer.

V trdi noči pa se je privlekla masa rdečih robotov. Komisarji so jih na primernih višinah zbrali za juriš. V vsej tišini so domobranci pričakali tega trenutka, ko se je v pijanem zmagoslavju rdečih oglasila tolovajska harmonika in pesem. Tedaj je zakikirikal merilec Meničaninovega babača. Na dano povelje sta oba babača s posameznimi streli otipala že prej izmerjene točke, nakar so sledili rafali...

Namesto harmonike je veter zdaj prinesel odmev vzdihov in kletvin. Na nekaterih točkah so pa le prilezli rdeči do žice. Bele rakete so tedaj razsvetlile bojišče, rdeče pa klicale pozornost minometalcev na ogroženo mesto. Med salve avtomatskega orožja so treskale mine, pa je bil spet mir. Po tri- do štirikrat v eni noči se je ta hrušč zvokov in luči ponovil.

Ko pa je napočilo jutro, je stotnik Meničanin zbral peščico udarnikov in najuril celih 9 »brigad«, da so bežale, ko bi jih sam vrag podil. Na povratku na položaj pa ga je zadela ena sama krogla od tisočerah, ki so obletavale junaka Meničanina tisto jutro, prav v srce, ki je tako vroče bilo za našo sveto stvar! Z lahkim vzdihom je omahnil stotnik Meničanin med svoja zvesta pionirca, ki sta ga pod ognjem tolovajskega mitraljeza zamažala klicala k življenju...

Ko je ordonanc prinesel novico na položaj, so fantje ravno po celonočni borbi poglabljali strelske jarke.

»Meničanin je mrtev.« je povsem mirno, kakor se spodobi prekaljenim borcem, sporočil. Pa lopate so fantom padle iz rok. Prva osuplost se je v hipu »premenila« v divje ogroženje.

Da bi potlačili skrb, kaj bo sedaj z njimi in bataljonom, ko je padel njegov tvorec, so se fantje besno vrgli v boj. Vsak je skočil po brzostrelko in municijo. Meničanina so odpeljali v Ljubljano, fantje pa so ostali na okopih, nemi in v dno srca zadeti.

Gošarji so pred dnevnjo hajko umaknili topove, tako da so ti začeli spet bruhati šele proti jutru naslednjega dne. Fantje so stisnjenih ustnic in strelskih jarkih gledali, kako granata za

granato sesipa tistih devet bajt, v katerih bi se lahko posušili po dežju...

Tako je šlo ves teden. Minometalci so odkrili položaj tolovajskih topov in to sporočili nemškimi tovarišem pri artileriji. Vreme se je skisalo, padal je dež in razmočena ilovnata tla so zankarsko zadrževala nogo.

Prišla je noč odločitve. Topovi so grmeli z obeh strani. Rdeči so se spet zbrali. Spet so minometalci razbijali njihova zbiranja, hrušč orožja je nadomestil nebesni grom. Se so divje naskakovali zlasti višino nad vasjo. Okrog treh ponoči je vstal okrog in okrog višine pekleni truš samih brzostrelk. Izostali so vsi znaki za minomete. Le strojnice so zubliale kakor kače z jezički. Naval tolovajskega juriša je bil zlomljen. Sledila je tišina, ki jo je pretrgal vrisk domobrancia za okopom, izza žice pa kletve in jok.

»Le naprej, rdeči! Zivela SNOJ in POJ!« je smešil domobranec robote.

»Ti lahko vpiješ, bela, ko si v bunkerju!«

Tudi ta vražja noč je minila. Do prsibatni in mokri do kače so fantje pričakali jutra, v katerem so se zavedli

veličastne zmage: Občine so ostale domobranske, NOV se mora sprijazniti z dejstvom, da je njena zveza s Štajersko pretrgana!

Brigade so uplahnile, ko bi jih odnesel veter. Štajerci so ušli nazaj na Štajersko, od koder jih agitacija ne bo več ganila, ker so jo spregledali. Druge sile pa Partija tam nimal!

Rdeče izgube so bile izredno hude. Po izjavah poveljnikov je poraz znatno hušji ko pa predlanski napad na Kočevje. Zlasti ranjencev je veliko. Divizijski poveljnik je izjavil: »Nadaljnji boj nima smisla. Prišli smo tri dni prekasno!«

Nihče ne bi usodnega pomena, ki ga ima pretrganje zveze s Štajersko za slovenske tolovaje, označil bolj, kakor ga je razbojniški kapetan Merhar, ki je bil zajet pri zadnjih domobrantskih nastopih v Suhi Krajini. Dejal je:

»S tem da ste vsidrili postojanko na Občinah, ste nam odrezali življenje. Vsi transporti s Štajerske so zdaj nemogoči, v teh krajih pa tako ne moremo več dobiti ničesar, da bi se preživljali. Postojanka na Občinah pomeni konec slovenskega partizanstva.«

KULTURA

Stanko Premrl: REQUIEM

Malo po novem letu je v Pahorjevi opalografiji in v založbi Ljudske knjigarne izšel Requiem msgr. Stanka Premrla, odlična in zelo uporabljiva skladba za en glas z orgelsko spremljavo.

Med raznimi liturgičnimi teksti je zlasti v Requiemu več odlomkov tako pretresljive veličine in človeške dramatičnosti, da je znova in znova privabil lepo število umetnikov, cerkvenih in svetnih, ki so ga po svoje skušali zajeti v monumentalni tonski obrazec. Če cerkvenemu glasbeniku obdelava tega besedila lepo uspe, kljub temu da mora hoditi po ožji poti, ker mora 1. tekstu vliti obliko, skladno s praktičnimi liturgičnimi predpisi, 2. varovati veljavna določila cerkvene umetnosti, ter 3. upoštevati naše reproduktivne možnosti »hic et nunc«, tedaj je njegova zasluga toliko večja.

Zlasti glede druge točke je bilo v preteklih desetletjih mnogo razpravljanja in pisanja. Doživeli smo dobo, ko je v cerkveni glashi prevladovalo Cecilijanstvo, ki pa je čisto otrpelo v neumetniški obliki. Proti »palestrinizmu« se je dvignil zlasti P. Griesbacher, ker se je s svojo kromatikom po vzoru Wagnerjevega patosa hotel znebiti tega mrtvega okvira. Nova struja je cerkveno glasbo poživila, a sem pa tja tudi zasla v posvetno vnanjost.

Ko se že pri tej oceni dotikamo problema cerkvene umetnosti na splošno, je prav, da se pri pravilni razsoji dobro zavedamo, kje je njeno bistvo: imamo namreč lepo število cerkvenih del brez umetniškega značaja ali pa umetniških del brez cerkvenega značaja. Zaželen je seveda idealen spoj obeh. Cerkevni zakonik z določili, kakor »decentia« (spodobnost), »honestas« (spoštljivost) in »traditio christianae« (krščansko izročilo) črta splošen okvir, ki pa pripušča nove umetniške oblike ter postavlja za razsodnika trezen čut za eno in drugo.

Mgr. Stanko Premrl je z dolgoletnim marljivim delom pri nas utrl

svojo, v marsičem novo pot. Zato se na moč čudim, da se pri nas še ni našel nihče, ki bi zbral vse njegove skladbe, večje izluščil najvažnejše značajke ter javnosti prikazal skladateljevo pot in njegove odlike. Če se to dogaja v drugih umetnostnih vejah, v leposlovju in likovni umetnosti, zakaj ne bi tudi tu? S tem se ne bi samo oddolžili skladatelju, marveč dobili važen pregled umetniškega snovanja, ki je vzkliko iz naših tal.

Če se po vsem tem, kar se mi je zdelo vredno omembe, povrnem k novemu Requiemu, bi najprej poudaril, da se je avtor v njem spet izkazal odličnega harmonista; prav v tem se mi zdi, da leži njegova največja moč. Obrabljenih harmoničnih obrazcev se ogiblje (prim. 9. takt v Kyrie, kjer bi človek po slušni analogiji po prejšnjih treh pričakoval v altu d neme stop des; takih primerov je še dosti), stalno je na preži za najbolj dramatskimi momenti v besedilu (prim. začetak Sequentiae, ki prinaša tudi nekaj glasbenih sekvenc, in stopnjevanje, padece ter pogrezanje nad »ne cadant in obscurum« v ofertoriju), s pogostim menjavanjem ritma se skuša povsod prilagoditi poudarkom v tekstu, z »neznamitimi« sekundami harmonično spaja, pripravljva pot in podpira melodijo. Najlepši del Requiemu bo po moji sodbi Agnus Dei, kjer avtor z »votilnic« kvartami pričara vso vzdihujočo tožno milino besedila.

Našel sem samo nekaj stvari, na katere sem naletel pri pregledovanju, drobnih lepov pa je še dosti več. Če že partitura človeka reka, sodim, da bi moral biti Premrlov Requiem zares pretresljiv, ko bi ga enoglasno zapel lepo izvežba... možki

Razumljivo, da moremo novi Requiem toplo priporočati vsem, ki se kakor koli zanimajo za delo skladateljevo ali za skladateljevo delo, torej vsem ljubiteljem, orzanštom in zborom! L. K.

Knjige in mladina

V »Slovenskem domu« z dne 20. januarja je bil objavljen ucaževanja vreden članek z zgornjim naslovom.

Pisec članka predlaga, kako naj bi označevali mladini primerne knjige in kdo naj bi jim dajal »primatur«. Zdej, ko rastejo knjige kot gobe po dežju, je res skrajni čas, ukreniti nekaj, kar bi bilo v prid vzgoje naše mladine! To nas glasno kličejo razmere, ki jih preživetjamo! Po mnenju gospoda pisca 8. naj bi ustanovljajoči se »Kulturni svet« vzelo za zadevo v roke. On naj organizira kulturne delavce in smotno uredi, vodi in nadzira naše kulturno in umetniško stvarjanje. Za bodoče knjižne izdaje mladinskih in drugih knjig se mu zdi, da bi ne bilo napak, če bi se uvedlo za vsako novo leposlovno delo posebno znamenje, natisnjeno v knjigi, tako imenovani vodni tisk. To da se je že marsikod drugod vpeljalo — na primer na Hrvaškem.

To bi res že nekaj bilo, toda premalot Mladinska knjiga je silno važno vzgojno sredstvo, zato je treba sediti globlje. Ne zdi se mi dovolj samo znamenje, ki bi označevalo knjigo kot primerno, temveč navesti je treba razloge, zakaj da je knjiga mladini primerna. Pri tem je treba upoštevati starostno dobo, spol in stanovske razmere mladine. So knjige, ki ugajajo mestni mladini, in knjige, ki zajemljejo predvsem kmečko mladino. Dušo mladine je treba poznati in po tem, knjigo presojati in ocenjevati.

Uvesti bi bilo treba po vseh knjigarinah kartoteko za vse mladinske knjige, ki jih imajo v zalogi. Na karton bi napisal strokovni ocenjevalec, ki je — ali če tudi ni — pisatelj, vse, kar knjigo priporoča, in vse, kar je ne,

II.

Pisec teh vrstic že dela tako kartoteko za neko podjetje in se drži takega rasporeda: najprej vpíše ime avtorja, nato ilustratorja knjige. Zakaj? Zato, ker je prav pogosto že v imenu avtorja in ilustratorja dano poročilo za kvaliteto knjige. Dalje napiše ime založnika. To pa je važno zaradi tega, ker je znano, da le nekateri založniki gledajo, da prodajajo le etično dobre knjige in ne gledajo samo na dobiček. Za tem pride naslov knjige in pa cena ter letnica izdaje. Po navedbi kratke vsebine sledi kritika glave vsebine, jezika, sloga tehnične izdelave in nazadnje še označba, za katero starostno dobo je knjiga primerna.

Tako izdelana kartoteka mladinskih knjig bo kupovalcem, to je staršem in učiteljem prav praktičen pripomoček pri izbiri. Taka kartoteka bi jim prav prišla v trgovini sami, če bi pa knjigarne izdale cenike z ocenami knjig, bi bilo tudi prav ustrezno zlasti podeželskim vzgojiteljem. Učiteljsko Slovaško društvo se predvsem zaveda vzgojne važnosti, ki jo imajo mladinske knjige, zato je vse mladinske knjige, ki so bile izšle do leta 1941, ocenilo in objavilo v Slovenskem učitelju v letnikih 1941, 1942 in 1943. Ocenjevala jih je mladinska pisateljica gd. Krista Hafnerjeva.

Posebna vrsta mladinskih knjig so otroške slikanice. Da grado dobro v kup, so nam priča polna izložbena okna knjigar. Včasih so nam bile slikanice mašne bukvice, pratike in zgodbe svetlega pisma, zato smo tudi kot otroci imeli več versko-etične fantazije, kakor pa je imajo otroci sodobnosti, ki so že inficirani z materialističnim duhom! Da so tega žalostnega dejstva krivci tudi nekatere slikanice, bom povedal drugič. Št.

Domobrantska posadka na Dobrovi, naslednica Vaške straže, ustanovljene januarja 1943, ki je 25. jan. praznovala torej dveletnico boja in skrbi za ohranitev dobrovski domačij in miru na Dobrovi in v okolici. Kroniko dela in uspehov te posadke bomo prinesli v prihodnji številki

VIDENJE

Apokaliptični, pošastni jezdeci drv
bobneče čez krvava, plameneča tla zemlje;
iz temnih, okrvavljenih votlin jim šviga črt,
ognjeni biči, meči jim nad narodi švišče,
pod njimi mesta kot mravljišča v tresku se drobē,
v telesa pobesneta brizgajo z udarci smrt...
Kaj res pograbil nas je jeze božje zadnji dan,
ko naš napuh, upor z uničenjem bo maščevan?

O, v meni upanje kot zarja sklanja se čez noč!
Poglej, pošastnih jezdecov pohod uničujoč
nazaj v vesolje, v jeze božje dno, ravna svoj tir;
izmed gred mrličev, ruševin, glej, k nebu zroč,
prihaja novi človek; — svet, v Boga zaupajoč,
prijel je za oralo in pognal v ljubezen, mir...
In glej, nebeški blagoslov sladkó rosí z nebá
na novo, lepše lice posvečenega svetá...

Vinko Žitnik

Slomšek o slovenski besedi

Beseda materna je mati slave svojemu ljudstvu. V domačem jeziku se narod jame učiti: po materni besedi slovijo čistiti močje. Kdor tedaj poštuje svoj narod, ima poštovati tudi besedo materno, ter skrbeti za njeno čast, kakti za diko svoje neveste.

Slovenščina, beseda mile matere naše, bodi nam ravno tako blaga in draga, kakti zemlja materna, na kateri je naša zibelka tekla. Beseda slave naše matere gladko teče, kakor poblezni potok, kateri zelenje in cvetje rosi. Kratki in krepki so slovenski pregovori, žlahtnim zgodam v kiti govora podobni. Rodovita je slovenščina v svojih oblikah, kakor naše slovenske gorice. Le spoznati si prizadevaj našo besedo, čedno olikano, in jo boš ljubil kakti svoje očesce.

Ljubi materni jezik po njegovi ceni, pa ne le v goli besedi, temveč v djanji in resnici. Slovenščine zlata še veliko v prahu leži.

O ljubi, lep in pošten slovenski materni jezik, v katerem so me moja mati učili Boga spoznati, v katerim sim prvo bart svojiga Stvarnika častil; tebe hočem, kakor nar dražji spomin svojih rajnih staršev hvaležno spoštovati ino ohraniti, za tvojo čast ino lepoto po pameti, kolikor premorem, skrbeti.

Materni jezik je nar dražji dota, ki smo jo od svojih starih zadobili: skrbno smo ga dolžni ohraniti, olepšati, ino svojim mlajšim zapustiti. Človeški jezik je talent, katriga nam je Gospod nebes ino zemlje izročil, da bi z njim barantali ino veliko dobička storili.

Merežkovskij D.: »Napoleon«
Prevedel dr. Anton Mrak. 348 str. L 140

Javornik M.: »Pero in čas«
Izbor iz let 1931—1941, 328 str. L 130.

Knjigi sta elegantno opremljeni.
LJUDSKA KNJIGARNA, LJUBLJANA

PRIPOMBE

MISLI O KNJIŽNIH BOLEZNIH
(Ob Dularjevi »Krka umira«.) Vsaka knjiga — ne samo mladih pisateljev — boleha na kakšni bolezni. Tavčarjevo »Cvetje v jesenic« boleha na jetiki, Pregljev Plebanus Joannes na gnojnih tvorih, ni čudno, da kdo potem z »Bolečin« prične, medtem ko se drugi še sreča s smrtjo... Dularjeva »Krka umira« ima — raka.

ODPRTO PISMO
»Gospodični, ki sedi v gledališču vrsto za menoj!

Ceprav imate sila simpatičen glas — zveneč zlasti, kadar se na odru odigravaj kakšne mirne scene —, vam prav odkrito povem, da me niti najmanj ne zanima Vaše osebno mnenje o nastopajočih igralcih in igralkah. Vaše pripombe in ugotovitve, da so vsi igralci zanič, so sila pomembne in res ne gre, da jih pripovedujete sosedu, saj so zaradi svoje tehtnosti gotovo vredne najširšega foruma. Tudi to me ne zanima, gospodična, kdo je izdelal krzno ge. U. (da sploh ne omenim nevarnosti, če Vas slisi moja žena!). Če bi me pa kdaj zanimalo, človek danes marsikaj doživi, bom pogledal na lepak... Niti najmanj me ne zanimajo Vaši čevlji, ki so podobni igralnikinim, čeprav je cena — to vam mora vsakdo priznati — za današnje čase naravnost zavidljivo nizka. Tudi napovedovanje, kdo bo prišel na oder — vse-kakor kaže izredno načitanost in poznanost stvari ter Vaše visoke duhovne kvalitete — me vznemirja. Samo pomislite, kako človek napeto pričakuje, če se le morda niste zmotili, ali pa — moj Bog, kdo bi vam zameril — sploh zamenjali igro, ki jo gledate s kakšno drugo (rahla opomba: Vaše trditve o ge. S., kjer ste zamenjali Nevesto s krono z Norman-skimi junaki), in pri tem mi marsikaj na odru uide. Saj, kajne, to lahko oba mirno priznava — konec koncev le hodimo nazadnje tudi zaradi igre v Dramo. — Res, da bi včasih človek skorajda poslušal koga iz občinstva... ampak ne gre, gospodična! Morda po vojni, če bo kak nov red.

Prav prijazen poklon vam in vaši lepi sosedu.
(Zdi se mi, da še marsikdo poleg mene.)